

УДК 378. 371

Т. С. ПЛАЧИНДА

доктор педагогічних наук, доцент

Кіровоградська льотна академія національного авіаційного університету

ФАХОВА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ НА ЕТАПІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У статті розглянуто питання входження вищої школи України в європейський і світовий простір. Наголошено, що саме вчителі фізичного виховання повинні прищеплювати учням позитивне ставлення до фізкультурної діяльності, тому вищій школі необхідно модернізувати освітній процес з метою забезпечення якості фахової підготовки майбутніх фахівців на етапі євроінтеграції. Наведено основні принципи, на яких ґрунтуються Європейські стандарти і рекомендації, щодо забезпечення якості освіти в європейській системі. Проаналізовано погляди науковців щодо поняття “якість освіти” та надано авторське бачення означеної дефініції.

Ключові слова: *якість освіти, майбутній фахівець, євроінтеграція, Болонський процес, студенти, вчитель фізичного виховання.*

Успішна конкуренція на світовому ринку знань залежить від правильного окреслення університетами пріоритетів у викладанні та навчанні студентів. Запорукою досягнення Європою своєї мети – досягнення економікою динамічного й інтелектуального рівня у світі – є забезпечення належної якості вищої освіти на платформі європейських стандартів і рекомендацій з організації освітнього процесу. В умовах євроінтеграції наша держава має підтвердити справжній європейський вибір у сфері забезпечення якості, посилити довіру до себе, мобільність, сумісність, привабливість на освітньому та економічному ринках. Потрібно модернізувати вищу школу для досягнення високого рівня якості професійної підготовки фахівців, їхньої глибокої професійної компетентності, громадянської активності й соціальної відповідальності [1; 2; 10].

Проблеми інтеграції вищої освіти України до європейського освітнього простору студіювали Я. Болюбаш, С. Василенко, В. Волович, Г. Карпенко, А. Кузьмінський, К. Левківський, В. Полонський, М. Степко, Ю. Сухарніков, І. Тимошенко та ін. Дослідники солідарні щодо питання необхідності підтвердження Україною справжнього європейського вибору у сфері забезпечення якості професійної підготовки майбутніх фахівців.

Питанням професійної підготовки майбутніх вчителів фізичного виховання займалися І. Гринченко, Л. Демінська, О. Іващенко, О. Куц, І. Липчак, О. Науменко, А. Огнистий, Л. Сущенко, О. Тимошенко, О. Худолій та ін. Враховуючи багатоаспектний розріз цього контексту, питання модернізації вищої школи щодо забезпечення якості професійної підготовки майбутніх вчителів фізичного виховання на етапі євроінтеграції недостатньо розкрито та потребує подальшого наукового пошуку.

Метою статті є аналіз поглядів науковців щодо якості професійної підготовки майбутніх фахівців, зокрема вчителів фізичного виховання, у контексті вступу України до єдиного європейського освітнього простору.

Враховуючи науково-технічний прогрес, комп'ютеризацію та тотальну гіподинамію учнівської молоді, основним завданням майбутніх вчителів фізичного виховання є формування позитивного ставлення до фізкультурної діяльності учнів, зумовлене об'єктивною необхідністю сучасного розвитку суспільства в забезпеченні ціннісних орієнтацій щодо використання фізичних вправ як одного з головних чинників здорового способу життя. Тому актуалізовано питання забезпечення якості фахової підготовки майбутніх вчителів фізичного виховання у контексті вимог європейського освітнього простору.

Оволодіння необхідними знаннями, уміннями й навичками для подальшої професійної діяльності стає пріоритетним напрямом у професійній підготовці фахівців високої кваліфікації. Забезпечення якості професійної освіти слід пов'язувати як із покращенням технологій навчання й управління, так і з розширенням контактів для оперативного обміну інформацією та людськими ресурсами, що відповідає основним засадам розвитку вищої освіти в контексті Болонського процесу.

Забезпечення якості професійної підготовки в ході формування зони європейської освіти – одна з основних умов довіри, мобільності, мотивації студентів, сумісності й привабливості європейської вищої освіти. Сприяння європейському співробітництву в забезпеченні якості освіти – це вимога Болонського процесу. Принцип інституційної автономії передбачає, що основна відповідальність за забезпечення якості покладена на ВНЗ. У світовій практиці застосовують різні підходи до оцінювання якості роботи вищих шкіл: репутаційний (на основі експертного оцінювання), результативний (за об'єктивними показниками) і загальний [11].

Система управління якістю освіти в університеті повинна передбачати моніторинг основних показників якості та на їхній основі розроблення рекомендацій для покращення всіх складників підготовки фахівців, зокрема вчителів фізичного виховання. До ключових ланок такої системи належать: якість освітніх програм; рівень підготовки абітурієнтів; інформаційно-методичне забезпечення навчального процесу; кваліфікація професорсько-викладацького складу; якість навчального процесу; рівень наукових досліджень, що проводять в університеті; рівень оснащення навчального процесу; рівень підготовки випускників (зокрема практичної підготовки й готовності виконувати професійні функції) та їх потребуваність на ринку праці.

Європейська система забезпечення якості освіти базована на Європейських стандартах і рекомендаціях (ESG), які, у свою чергу, ґрунтовані на таких основних принципах:

– зацікавленість студентів і роботодавців, а також суспільства загалом у високій якості вищої освіти;

- ключова важливість автономії закладів та установ, збалансована усвідомленням того, що автономія вимагає вкрай серйозної відповідальності;
- система зовнішнього забезпечення якості повинна бути узгоджена зі своєю метою й не ускладнювати роботу навчальних закладів більше, ніж це необхідно для виконання завдань.

Особливість сучасних критеріїв оцінювання якості освіти полягає в тому, що вони передбачають свободу для університетів у формуванні навчальних планів; особливу увагу до якості підготовки фахівців; необхідність постійного вдосконалення освітніх програм для підвищення якості; стимулювання інновацій в освітніх стандартах.

“ESG” складають з таких процесів: внутрішнього забезпечення якості у вищих навчальних закладах; зовнішнього забезпечення якості вищої освіти; забезпечення якості в діяльності агенцій із зовнішнього забезпечення якості. З огляду на важливість у навчальному процесі вищих шкіл забезпечення якості підготовки майбутніх фахівців, зокрема вчителів фізичного виховання, та фундаментальність категорії “якість”, необхідно більш докладно схарактеризувати думки науковців стосовно дефініції терміносполучення “якість освіти”.

Застосування терміна “якість” (“quality”) у контексті освіти вмотивоване власне життям як пошуком усталеного визначення, так і формуванням засобів вимірювання й порівняння рейтингу освіти різних країн чи різних типів закладів в одній країні. Міжнародна організація зі стандартизації “ІСО” витлумачує поняття якості так: якість – сукупність характеристик об’єкта, що стосуються його здатності задовольняти регламентовані та передбачувані потреби. Якість кваліфікують не тільки як результат діяльності, а і як можливість його досягнення у вигляді внутрішнього потенціалу та зовнішніх умов, а також як процес формування характеристик. Освіта, як і будь-який процес або результат діяльності людини, має визначену якість [4].

Дослідник Е. Коротков зазначає, що якість освіти – це комплекс характеристик освітнього процесу, які описують послідовне й практично ефективно формування компетентності та професійної свідомості. Науковець розрізняє такі групи характеристик: якість потенціалу досягнення мети освіти, якість процесу формування професіоналізму та якість результату освіти. Узагальнюючи виклад міркувань стосовно порушеної проблеми, учений підсумовує, що якість освіти – це комплекс характеристик компетентностей і професійної свідомості, які відображають здатність фахівця провадити професійну діяльність відповідно до вимог сучасного етапу розвитку економіки, на визначеному рівні ефективності та професійного успіху, із розумінням соціальної відповідальності за результати професійної діяльності [4]. Нам імпонує таке формулювання, оскільки запропонована науковцем дефініція всебічно витлумачує поняття якості освіти.

Широке розуміння якості освіти передбачає збалансовану відповідність освітньої системи процесові, результату, цілям, потребам і соціальним нормам. Згідно з вимогами міжнародного стандарту, якісна освіта – це

сукупність властивостей і характеристик освітнього процесу або його результату, що надають їм здатність задовольняти потреби всіх суб'єктів навчально-виховного процесу – учнів, студентів, їхніх батьків, викладачів роботодавців, управлінців та ін., тобто державу й суспільство загалом [6]. Такий підхід, на нашу думку, відображає актуальний стан потреби в адекватній професійній підготовці як майбутніх фахівців, так і роботодавців.

Філософську категорію якості трактовано як істотну визначеність, завдяки якій аналізований об'єкт (у нашому дослідженні – знання) є саме цим, а не іншим об'єктом, а його складові (якості знань) характеризують специфіку, що дає змогу виокремлювати один об'єкт серед інших (за наявності певних якостей, рівня їх сформованості) [9, с. 225]. Отже, якість являє собою властивість об'єкта, що становить стійку, постійну характеристику, яка виявляє його сутність.

У Всесвітній декларації з вищої освіти, ухваленій на Міжнародній конференції з вищої освіти в листопаді 1998 р., зазначено, що якість вищої освіти – це багатовимірне поняття, яке охоплює всі аспекти діяльності вищого навчального закладу: навчальні та академічні програми, навчальну й дослідницьку роботу, професорсько-викладацький склад і студентів, навчальну базу та ресурси [3, с. 171].

Згідно з позицією багатьох дослідників (В. Ф. Москаленко, Л. І. Остапюк, В. Є. Чешук, О. П. Яворський [7]), якість освіти – це узагальнений показник розвитку суспільства в певному часовому вимірі, тому його слід осмислювати в динаміці тих змін, що характеризують поступ держави в контексті світових тенденцій: вона рухається до консолідації й інтеграції у світове співтовариство чи протистоїть йому, ставлячи свої інтереси понад усе.

Найбільш повною вважаємо дефініцію, запропоновану О. Ляшенком: “Якість освіти – це багатовимірне методологічне поняття, яке рівнобічно віддзеркалює суспільне життя – соціальні, економічні, політичні, педагогічні, демографічні й інші життєво значущі для розвитку людини сторони життя. Як системний об'єкт її характеризують як якість мети, якість педагогічного процесу і якість результату” [5, с. 7–8].

На наш погляд, в умовах реформування вищої освіти, інфраструктура ВНЗ не завжди відповідає Європейським стандартам, однак це явище не заважає окремим вищим школам надавати якісні освітні послуги. Складність ситуації полягає в поліваріантності розуміння якості освіти. У широкому розумінні якість освіти аналізують як збалансовану відповідність процесу, результату та власне освітньої системи меті, потребам і соціальним нормам (стандартам) освіти; у вузькому – як перелік вимог до особистості, освітнього середовища й системи освіти, що реалізує їх на певних етапах навчання людини, якому відповідає сукупність показників.

Попри різноманітність дефініцій аналізованого поняття, досліджуючи природу терміносполучення “якість освіти”, вчені обстоюють солідарну позицію стосовно того, що якість освіти та її складників варто зіставляти з ба-

зовими уявленнями, нормами, стандартами (“заплановані цілі навчання й виховання”, “потреби громадян, підприємств, суспільства та держави”) [8].

Усебічна рефлексія теоретичних джерел дає підстави сформулювати авторську дефініцію аналізованого феномена: якість освіти – це багатовимірне методологічне поняття, яке включає комплекс характеристик компетентностей і професійної свідомості особистості для провадження професійної діяльності, що повинна задовольняти всіх суб’єктів навчально-виховного процесу та відповідати вимогам світових тенденцій.

Висновки. Попри всі труднощі й недоліки, які супроводжують процес модернізації вищої освіти України на шляху до загальноєвропейського освітнього простору, слід констатувати, що впровадження в навчально-виховний процес ВНЗ положень Болонської декларації – це позитивний і незворотній процес, шанс приєднатися до основних перспективних напрямів трансформації в системі вищої освіти Європи.

У зв’язку з інтеграцією України в європейський і світовий простір, сьогодення формує низку високих вимог до професійної підготовки майбутніх фахівців, зокрема вчителів фізичного виховання. За результатами теоретичного аналізу досліджень, публікацій, офіційних документів з’ясовано, що в наукових колах актуалізовано проблему якості освітніх послуг у сфері вищої освіти. Забезпечення якості освіти визнане всіма зацікавленими сторонами (освітні заклади, здобувачі освіти й роботодавці) як центральне завдання інституційних змін у сфері освіти.

Список використаної літератури

1. Беззубко Л. В. Розвиток системи освіти у сучасних умовах : монографія / Л. В. Беззубко, О. І. Черниш, Л. С. Соколова ; Донбас. нац. акад. буд-ва і архіт. – Макіївка : [б. в.], 2005. – 132 с.
2. Болонський процес 2020. – Європейський простір вищої освіти у новому десятиріччі // Комюніке Конференції європейських міністрів, відповідальних за вищу освіту. – Льювен-ла-Ньов, 2009. – 6 с.
3. Вища освіта України і Болонський процес : навч. посіб. / авторський колектив: М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінко, І. І. Бабин ; за ред. В. Г. Кременя. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2004. – 384 с.
4. Коротков Є. Концепція якості освіти / Є. Коротков // Підручник для директора. – 2006. – № 7. – С. 4–24.
5. Ляшенко О. І. Якість освіти як основа функціонування й розвитку сучасних систем освіти / О. І. Ляшенко // Педагогіка і психологія. – 2005. – № 1 (46). – С. 5–12.
6. Національна доктрина розвитку освіти в Україні у XXI ст.: Затв. Указом Президента України № 347 від 17 квітня 2002 р. // Освіта України. – 2002. – № 33. – С. 4–6.
7. Рейтингова оцінка діяльності студентів як інструмент підвищення якості освіти та створення студентоцентрованого освітнього середовища / В. Ф. Москаленко, О. П. Яворовський, Л. І. Остапюк, В. Є. Чешук // Гуманітарний вісник. – Дод. 1 до вип. 27, Т. 2 (35): Тематичний випуск “Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору”. – Київ : Гнозис, 2012. – С. 202–207.
8. Романенко Ю. А. Якість освіти: суть поняття та оцінювання [Електронний ресурс] / Ю. А. Романенко. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/Npdntu/ppps/2009_3/romanenko.pdf.
9. Философский словарь / под ред. И. Т. Фролова. – 7-е изд., перер. и дополн. – Москва : Республика, 2001. – 719 с.

10. Шевченко С. О. Забезпечення якості вищої освіти в Україні у вимірі Болонського процесу: здобутки та державно-управлінські проблеми (2005 – 2010 рр.) [Електронний ресурс] / С. О. Шевченко. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=115>.

11. Якименко Ю. І. Якість освіти – крок до європейської інтеграції [Електронний ресурс] / Ю. І. Якименко. – Режим доступу : <http://kpi.ua/530-3>.

Стаття надійшла до редакції 11.09.2015.

Плачинда Т. С. Профессиональная подготовка будущих учителей физического воспитания на этапе евроинтеграции

В статье рассматривается вопрос вхождения высшей школы Украины в европейское и мировое пространство. Отмечается, что именно учитель физического воспитания должен прививать ученикам положительное отношение к физической культуре, поэтому высшей школе необходимо модернизировать образовательный процесс с целью обеспечения качества профессиональной подготовки будущих специалистов на этапе евроинтеграции. Приводятся основные принципы, на которых базируются Европейские стандарты и рекомендации по обеспечению качества образования в европейской системе. Анализируются взгляды ученых относительно понятия “качество образования” и предоставляется авторское видение обозначенной дефиниции.

Ключевые слова: *качество образования, будущий специалист, евроинтеграция, Болонский процесс, студенты, учитель физического воспитания.*

Plachynda T. Professional Preparation of Future Teachers of Physical Training at the Stage of Eurointegration

The article deals with the problem of integrating of Ukrainian high school into European and world educational space. It is marked that the teachers of physical education must bring up students' positive attitude toward physical culture, therefore it is necessary to modernize an educational process of high school with the purpose of providing of quality of professional preparation of future specialists at the stage of Eurointegration. It is emphasized, that our state must confirm the real European choice in the field of quality providing, to increase its trust, mobility, compatibility and appeal on educational and economic markets. The key elements of education quality control system at universities are listed in the article. Basic principles of European standards and recommendations concerning quality of education in the European system, have been pointed out. Article focuses on the main features of modern evaluation criteria of education quality, which provide university freedom for curriculum planning; special attention to specialists' quality of preparation; the necessity of constant upgrading of educational programs for quality increase; the stimulation of innovations in educational standards.

The author analyses different opinions of scientists concerning the concept “quality of education” and provides own definition which is interpreted as multidimensional methodological concept, which comprises the complex of competencies characteristics and professional personal conscience for providing professional activity, that has to be eligible for all the parties of educational process and meet the requirements of the world tendencies.

It is summarized, that today situation forms high requirements to professional preparation of future specialists, particularly to the teachers of physical education, which is caused by integrating of Ukrainian high school into European and world educational space. Providing of education quality is recognized by the interested parties (educational establishments, students and employers) as a core task of institutional changes in education.

Key words: *quality of education, future specialist, European integration, the Bologna process, students, the teacher of physical training.*